

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ РИНКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Монографія

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РИНКУ І ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД РОЗВИТКУ
РИНКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

МОНОГРАФІЯ

За науковою редакцією
д.е.н., с.н.с. Шлафман Н.Л.

Одеса
2021

УДК 330.3:001.895
Т 65

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Шлафман Н.Л. (наукова редакція; передмова, розділи 2, 4, 5.1.1, 5.2), **Уманець Т.В.** (розділи 1, 3, 5.1.2, 5.1.3), **Карпінська Г.В.** (розділи 5.1.4, 6), **Топалова І.А.** (розділи 3.2, 5.1.3, 7.3), **Бондаренко О.В.** (розділи 2.1, 2.4, 4.2, 5.1.1, 7.1), **Шаталова Л.С.** (розділи 1, 3.1, 3.2, 5.1.2, 7.2), **Лукащук В.В.** (розділи 5.1.1, 5.1.2, 5.1.3), **Захаров О.В.** (розділи 2.1, 2.2, 2.3, 2.4., 4.2), **Штока Є.Т.** (розділи 4.1, 4.2, 4.3, 5.1.1, 5.2).

Рецензенти:

Ковальов А.І. – доктор економічних наук, професор, ректор Одеського національного економічного університету;
Ляшенко В.І. – доктор економічних наук, професор, завідувач відділу проблем регуляторної політики і розвитку підприємництва Інституту економіки промисловості НАН України;
Філіппова С.В. – доктор економічних наук, професор, директор Інституту бізнесу, економіки та інформаційних технологій Національного університету «Одеська політехніка».

Рекомендовано до друку Вченою Радою Державною установою «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України» (протокол № 21 від 14.12.2021 р.)

Трансформація теоретичних засад розвитку ринку інноваційних технологій /

T65 [Шлафман Н.Л. та ін.] ; за наук. ред. Шлафман Н.Л. ; НАН України, ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України». – Одеса : ДУ ІРЕЕД НАНУ, 2021. – 426 с. ISBN 978-966-02-9841-5

У монографії розглянуто теоретико-методологічні засади розвитку ринку інноваційних технологій в Україні, що базуються на виявленні властивостей інноваційної технології як товару, виділенні особливої функції ринку інноваційних технологій, виявленні двійної ролі держави на ньому, обґрунтуванні його структурної моделі (базуючись на запропонованих методологічних принципах його побудови та визначенні категорії «ринку інноваційних технологій» як системи організаційно-економічних взаємовідносин виробників знань, технологічних підприємств, господарюючих суб'єктів і держави, що виникають в процесі створення, освоєння, передачі і використання інноваційних технологій).

Рекомендується студентам, аспірантам, викладачам економічних навчальних закладів, науковцям, широкому колу осіб, що цікавляться проблемами науково-технологічного розвитку країни.

УДК 330.3:001.895

© Шлафман Н.Л., Уманець Т.В., Карпінська Г.В. «та ін.», 2021
 © Національна академія наук України, 2021
 © Державна установа «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України», 2021

ISBN 978-966-02-9841-5

ЗМІСТ

Передмова	7
Розділ 1. Сучасні тенденції розвитку світового ринку інноваційних технологій.....	10
1.1. Тенденції в структурі світового експорту товарів високого технологічного рівня	10
1.2. Глобальні тенденції в галузі витрат на дослідження та розробки	22
1.3. Глобальні тенденції в галузі людського капіталу.....	27
1.4. Тенденції міжнародного технологічного обміну.....	28
Розділ 2. Сучасні теоретичні засади формування ринку інноваційних технологій в контексті концепції неоіндустріалізації.....	31
2.1. Фактори, що впливають на розвиток ринку інноваційних технологій	31
2.2. Інновації, що призводять до зміни техніко-економічної парадигми.....	36
2.3. Принципи, згідно яких розвивається ринок інноваційних технологій	44
2.4. Методичні підходи до розвитку ринку інноваційних технологій.....	46
2.5. Фактори, що заважають розвитку ринку інноваційних технологій в Україні	49
2.6. Понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку ринку інноваційних технологій ...	50
2.7. Структура ринку інноваційних технологій.....	54
2.8. Закордонний досвід системної підтримки розвитку ринку інноваційних технологій.....	71
Розділ 3. Наукові засади класифікації та оцінки факторів розвитку ринку інноваційних технологій.....	83
3.1. Класифікація факторів розвитку ринку інноваційних технологій.....	83

3.1.1	Класифікація факторів, що впливають на розвиток ринку інноваційних технологій в Україні.....	85
3.1.2	Україна в нормативно-правових документах з питань розвитку ринку інноваційних технологій і міжнародних рейтингах ринку інноваційних технологій.....	103
3.2	Методичний підхід до оцінювання впливу факторів внутрішнього середовища на розвиток регіонального ринку інноваційних технологій України.....	112
3.2.1	Методика інтегральної оцінки впливу факторів внутрішнього середовища на розвиток регіонального ринку інноваційних технологій.....	115
3.2.2	Оцінка впливу факторів внутрішнього середовища на рівень розвитку ринку інноваційних технологій в регіонах України.....	137
Розділ 4.	Взаємозв'язок процесів розвитку ринку інноваційних технологій і стану підприємницького середовища в Україні.....	150
4.1	Дослідження наукових підходів до визначення поняття «підприємницьке середовище».....	150
4.2	Визначення стану підприємницького середовища.....	153
4.3	Авторський підхід до оцінки стану підприємницького середовища у контексті розвитку ринку інноваційних технологій.....	155
Розділ 5.	Теоретичні засади трансформації підприємницького середовища в контексті розвитку ринку інноваційних технологій.....	176

5.1	Моделювання розвитку ринку інноваційних технологій на основі трансформації підприємницького середовища.....	176
5.1.1	Концептуальна модель стійкого розвитку ринку інноваційних технологій в Україні на основі трансформації підприємницького середовища.....	176
5.1.2	Структурна модель оцінки рівня мотивації підприємницьких структур до розвитку ринку інноваційних технологій.....	186
5.1.3	Методологічні засади побудови моделі координаційних потоків синергетичного ефекту від взаємодії між суб'єктами ринку інноваційних технологій.....	210
5.1.4	Методичний підхід щодо розробки стратегій мотивації підприємницьких структур до розвитку ринку інноваційних технологій.....	222
5.2	Методологічний підхід до трансформації підприємницького середовища в контексті розвитку ринку інноваційних технологій в Україні.....	242
Розділ 6.	Капітальне інвестування підприємств України нематеріальних активів.....	255
6.1	Світові тренди формування та інвестування НМА підприємств в контексті розвитку їх інноваційної діяльності.....	255
6.2	Капітальні інвестиції підприємств України у нематеріальні активи: сучасний стан.....	262
6.3	Перспективи капітального інвестування вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності у НМА.....	275
Розділ 7.	Прикладні аспекти розвитку ринку інноваційних технологій.....	281
7.1	Інституційні аспекти вдосконалення процесу технологічного приєднання до мереж інженерно-технічного забезпечення суб'єктів	

ринку інноваційних технологій України.....	281
7.2 Напрями трансформації податкової складової підприємницького середовища для розвитку ринку інноваційних технологій в Україні.....	289
7.3 Підвищення результативності діяльності суб'єктів підприємництва в контексті розвитку ринку інноваційних технологій.....	308
Висновки	328
Перелік джерел посилання	352
Додатки	397

ПЕРЕДМОВА

Світова економіка, вступаючи в постіндустріальну епоху, активно перетворює звичні форми економічних відносин, формує нові механізми підприємницької діяльності, трансформує стиль і спосіб життя. Інновації стають визначальним фактором розвитку і трансформації економіки, виступаючи в ролі каталізатора при адаптації економіки окремих країн до стрімко мінливих умов загальносвітової. При цьому основним інструментом інноваційних перетворень стають інноваційні технології. Саме новітні розробки, захищені патентами, можуть сприяти ефективному інноваційному розвитку країни.

Країни – світові технологічні лідери формують високу частку доданої вартості за рахунок використання результатів інтелектуальної діяльності (якими є інноваційні технології), при цьому міжнародний поділ праці відбувається не під дією природних розходжень у сировинних ресурсах, а на базі використання інтелектуального потенціалу, людського капіталу і високого технологічного рівня виробництва. Однією з необхідних умов інноваційного розвитку є цивілізований ринок інноваційних технологій, як на міжнародному, так і на національному, і регіональному рівнях. Про це свідчить і успішний закордонний досвід ряду країн (США, Японії, ФРН, КНР тощо).

Вищевикладене свідчить про те, що особливу актуальність здобуває питання найбільш ефективного використання і реалізації науково-технічних досягнень, що безпосередньо пов'язано з розвитком ринку інноваційних технологій, який має забезпечувати дієвий механізм передачі нових наукомістких технологій до реального сектору економіки країни, а також з удосконаленням державного регулювання цих процесів. Це тим більш актуально, що успішний інноваційний розвиток підприємницьких структур залежить від сприятливості підприємницького середовища в країні, адже несприятливе середовище може бу-

ти причиною істотного збільшення витрат на розробку нових продуктів і набагато більшої невизначеності в частині віддачі від інновацій, що знижує стимули підприємств до здійснення інноваційної діяльності.

Результати, отримані багатьма вченими, свідчать, що підприємницькі структури, які виявляють інноваційну активність, впроваджуючи один або кілька нових продуктів, у більшій мірі чутливі до якості підприємницького середовища, ніж неінноваційні підприємства. Крім того, обсяг інновацій на підприємствах вище в країнах, де ключові економічні інститути працюють ефективніше (це виражається, наприклад, в низькому рівні корупції і жорсткому дотриманні законів), де наявна висококваліфікована робоча сила, а також є більш широкий доступ до фінансування і високоякісної інформації, поряд з інфраструктурою для інформаційно-комунікаційних технологій.

Для України процес формування ринку інноваційних технологій має бути другим етапом після формування ринку інноваційних товарів, у силу того, що наша країна ще не досягла світового технологічного рівня. Тому, після формування на першому етапі системи технологічного підприємництва в контексті підвищення енергоефективності та ресурсозбереження та впровадження державної політики розвитку внутрішнього ринку інноваційних товарів, а також обґрунтування напрямів інноваційно-технологічної модернізації базових галузей на основі активізації технологічного підприємництва, необхідно формування нової методології державного регулювання для розвитку ринку інноваційних технологій, заснованої на впровадженні принципу «зроби сам».

Тобто необхідно забезпечити такі умови: якість академічної освіти (після ЗВО); наявність висококваліфікованих вчених і інженерів; гнучкість товарного і трудового ринків; якість науково-дослідних установ; ефективну взаємодію між наукою і

промисловістю при проведенні досліджень; захист прав інтелектуальної власності та наявність венчурного капіталу.

Таким чином, в економічних і політичних умовах необхідності реформування і модернізаційних перетворень народного-сподарського комплексу України для виходу на траєкторію сталого розвитку, трансформація теоретичних засад розвитку ринку інноваційних технологій стає актуальною науковою проблемою.